

^HMİLLETLERARASI ÖRGÜTLERİN MİLLETLERARASI HUKUK KİŞİLİĞİ MESELESİ VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN MİLLETLERARASI HUKUK KİŞİLİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Yıldray SAK*

I. GİRİŞ

Milletlerarası hukukta da iç hukuk düzenlerinde de hukuki kişilik konusu, haklar ve yükümlülükler ile yakın ilişki içinde ele alınmıştır. *Kelsen*, hukukun sadece bir haklar ve yükümlülükler yumağı olarak tasavvur edilemeyeceğini, hukukun hak ve yükümlülüklerin muhatabını gösterebilmesi gerektiğini vurgular. “[H]aklara ve yükümlülükler ‘sahip’ olacak bir şeyler olmalıdır”¹. Hukuka, onun bir sistem olması gerektiği mantığı üzerinden yaklaşan bir görüş için, hak, yükümlülük ve kişilik arasında sistematik bir ilişki olması gerektiği, normal bir sonuçtur.

Bununla birlikte milletlerarası hukukta onun yegâne birimi olan devletten başka bir varlığın haklara sahip olması veya yükümlülükler altına girebilmesi, hukuk kuralları aleminin için kısa denemeyecek bir süreyi gerektirmiştir. Milletlerarası hukukun varlığını açıklayan en etkili teori olan *Klasik teori* sayesinde, devlet yüzyıllar boyunca milletlerarası hukukun tek kişisi olarak kalmıştır². Milletlerarası örgütler değişik biçimlerle, belki daha uzun bir

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Hans **Kelsen**, *General Theory of Law and State*, Lawbook Exchange, 2007 (1945 Wedberg çevirisi).

² Edip **Çelik**, *Milletlerarası Hukuk-Cilt I*, Fakülteler Matbbası, Yenilenmiş 3. baskı, 1975. s. 317-319; Aslan **Gündüz**, *Milletlerarası Hukuk-Temel Belgeler, Örnek Kararlar*, Beta, 5. Basım, 2009. s. 3.

süreden beri var olagelmışlerdir; ama bir hukuk kişisi olarak tanınmaları için devlet egemenliğinin esaslı bir şekilde fakat tedricen sınırlandırılmaya başlandığı 20. yüzyıla kadar beklemek gerekmiştir. Milletlerarası örgütlerin hukuki bir kişi olarak kabul edilmeye başlanması devletin egemenliğinin zayıflamasının sonucunda olmuştur; egemenliğin sınırlandırılmasının ardındaki nedenler, milletlerarası örgütlerin hukuki kişiliğe sahip olmasına da dayanak sağlamıştır. Bu durum iç hukuktan yapılacak bir benzetme ile şöyle açıklanabilir: Nasıl iç hukuk sistemlerinde, bir gerçek kişinin bir işi yapabilmesinin önündeki engelleri kaldırmak için birden fazla kişiden müteşekkil bir tüzel kişi kurulması çözüm olarak görülmüş ise, milletlerarası hukukta da devletler, aralarında çatışma doğuran sorunları aşmak için belli amaçlar çerçevesinde bir araya gelerek milletlerarası örgütleri oluşturmuşlardır. Milletlerarası hukukta bunun en başarılı örneği Birleşmiş Milletler (BM) örgütüdür.

İç hukuk sistemlerinde, tüzel kişilerin belirlenen amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermesi için hukuki kişiliğe duyulan gereksinim ile benzer şekilde, milletlerarası örgütlerin de amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için hukuki kişilik ile donatılmaları gereksinimi doğmuştur. Bu gereksinim bazı sorulara da yol açmıştır: Bütün milletlerarası örgütler hukuki kişiliğe sahip olacak mıdır? Bir milletlerarası örgütün kişiliğinin koşulları neler olmalıdır?

Milletlerarası işbirliğinin niteliğinin ve yöntemlerinin esaslı bir şekilde farklılaştığı Avrupa Birliği (AB) gibi örgütler için, bu soruları cevaplamak biraz daha zorluk taşır. Bunun temel nedeni, devletlerin yetkilerinin çoğunun, bu gibi örgütlerde ya tamamen ya da kısmen devrediliyor olmasıdır. AB'nin milletlerarası hukuk düzenindeki yeri, özellikle son yirmi yıldır, gerek Avrupa'dan, gerek Avrupa dışından hukukçular, araştırmacılar ve dünya politikasına yön veren karar merkezleri için önemli bir konu olmuştur. AB'nin milletlerarası hukukun bir kişisi olması meselesi ve buna bağlı olarak da üçüncü taraflar karşısında tek ve bütün bir hukuki varlık olarak kendi adına hareket edebilmesi ve kendi kurumları ile temsil edilebilmesi, AB ile ilgili yapılan tartışmaların başında gelmektedir. AB'nin gerek bölgesel ve gerekse dünya ölçeğinde, milletlerarası ticaret ve bu ticaretin finansmanında sahip olduğu etki ve yön verme kabiliyeti, dış politika ve özellikle dünya barışına katkı sağlama meselelerinde de somut sonuçların elde edilmesi beklentisi yaratmaktadır.

Gerçekten AB'nin milletlerarası münasebetlerin ekonomi kompartımanında Avrupa Topluluğu (AT) tüzel kişiliği ile temsil edilmesine ilişkin kurucu antlaşmalarda açık hukuki dayanaklar vardır. Ancak daha çok AB ismi ile milletlerarası alanda faaliyet göstermesi durumunda, kişilik ve temsil meselelerinde hukuki dayanak sorunu ile karşılaşılmaktadır. Avrupa Topluluğu - Avrupa Birliği³ şeklinde farklı isimler kullanılmasının ve böylece faaliyet gösterilmesinin kişilik ve temsil bakımından nedenleri olduğu kadar, başka hukuki ve ayrıca politik nedenleri olduğu savunulabilir. Bununla birlikte, konumuz olan hukuki kişilik açısından bu farkın önemi, AT'nin milletlerarası işlem ve münasebetlerinde -özellikle de antlaşma akdetme yetkisi söz konusu olduğunda- bir milletlerarası hukuki kişilikte aranan nitelikleri haiz bir tüzel kişiliğe sahip olmasında, ancak AB için konunun tartışmalı olmasında yatmaktadır. Milletlerarası hukuki kişilik anlamında ortaya çıkan bu fark yönünden yaklaşıldığında milletlerarası hukuk ve AB hukuku açısından bazı sorunlar baş göstermektedir.

Çerçevesi milletlerarası örgütlerin hukuki kişiliği, kişiliğin ölçütleri ve AB'nin milletlerarası hukuk kişiliğinin incelenmesi şeklinde çizilebilecek bu çalışmada, girişi takip eden ikinci bölümde milletlerarası hukuk açısından kişilik kavramının ayrıntılı bir incelemesi yapılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde, AB'nin hukuki kişiliğinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Buradaki inceleme, AB hukuk düzeninde son değişiklikleri içeren Lizbon Antlaşması'nın (LA) yürürlüğe girişi bir ayırım noktası olarak belirlenerek, AB'yi kuran Avrupa Birliği Antlaşması (ABA) ile LA'ya kadar olan dönem ve LA sonrası dönem şeklinde ikiye ayrılmıştır. Bu bölümde ayrıca, AB'nin hukuki kişiliğe sahip olup olmadığının ötesinde bunun sonuçları üzerinde de durulmuştur. Dördüncü ve son bölümde ise, yapılan inceleme çerçevesinde bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

³ AB hukuki düzeni içerisinde ilk kez, 07.02.1992 tarihli Avrupa Birliği Andlaşması (Maastricht kentinde imzalandığı için Maastricht Andlaşması şeklinde de anılmaktadır) ile yer almakla birlikte, Avrupa Birliği terimi çok daha önce kullanılmıştır. Aralık 1974'de toplanan Üye Devletler Hükümetlerarası Konferansında, Belçika hükümeti Başbakanı Leo Tindemans'dan "Avrupa Birliği" teriminin anlamı hakkında bir rapor istenmiş, terim ilk kez resmi denebilecek bir belgede ("Tindemans raporu" şeklinde de anılmaktadır) bu şekilde yer almıştır. Bkz. Leo Tindemans, "European Union", **Bulletin of European Communities**, Supplement 1/76, Brussels, 1976, s.12.

II. MİLLETLERARASI ÖRGÜTLERİN HUKUKİ KİŞİLİĞİ

A. GENEL OLARAK MİLLETLERARASI HUKUKUN KİŞİLERİ

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra milletlerarası hukukun devletler dışında da öznelere olabileceği kabul edilmiştir⁴. Devletler ve bazı milletlerarası örgütlerin yanı sıra, işledikleri bazı suçlar nedeniyle doğan sorumlulukları, insan olmak sıfatı ile doğuştan kazanılan temel hak ve özgürlükleri ve sahip oldukları kimi ortak özellikler nedeniyle bir grup altında (azınlıklar gibi) toplanmaları dolayısıyla gerçek kişiler de milletlerarası hukukun doğrudan doğruya kendileri için düzenleme yaptığı hukuk kişileri olabilmektedir. Hükümetdışı milletlerarası örgütlerin tanımında önemli sorunlar olduğu gibi, hukuki kişiliği de oldukça tartışmalıdır⁵.

Milletlerarası hukukun bir öznesi olan milletlerarası örgütler genel anlamda milletlerarası örgütlerden ayrılır. Milletlerarası alanda faaliyet göstermekle birlikte, milletlerarası hukukun konusu olmayan birçok örgüt vardır. Milletlerarası örgütleri birbirinden ayıran en önemli özellik milletlerarası hukuk kişisi olup olmadıklarıdır.

B. MİLLETLERARASI ÖRGÜTLERİN KİŞİLİĞİ

Milletlerarası örgütlerin sayılarının giderek artması onların kişiliğinin tespitinde zorluklar yaratmaktadır. Çok sayıda milletlerarası örgütün varlığının yanı sıra, örgütlerin amaçları da çok çeşitlidir. Birbirinden farklı amaçlarla oluşturulmuş örgütlerin, işlevleri de bu amaçlarla orantılı olarak farklılaşmaktadır. Bu çok çeşitliliği incelemek ve örgütün bir hukuk kişisi olup olmadığı meselesine bazı belirleyici unsurlar üzerinden yaklaşmak gerekmektedir.

1. Milletlerarası Örgütlerin Çeşitliliği ve Kişiliğe Etkisi

Milletlerarası örgütlerin hukuki kişiliği ile milletlerarası hukuk düzeninin temel birimi olan devletlerin sahip olduğu kişiliğin unsurları birlikte

⁴ Ian **Brownlie**, *Principles of Public International Law*, 6. Basım, New York: OUP, 2003, s. 57-69.

⁵ Bu konuda bkz. Kemal **Başlar**, *Milletlerarası Hukukta Hükümetdışı Kuruluşlar*, Ankara, USAK, 2005, s. 237-247.

değerlendirildiğinde karşılaşılan en açık fark, milletlerarası örgütlerin bir insan topluluğuna ve ülkeye sahip olmamasıdır. Dolayısıyla, milletlerarası örgütlerin hukuki kişiliklerini, gerçekleştirecekleri amaçlar ve kurucu andlaşmalarında düzenlenen yetkiler belirlemektedir⁶. Böylece bütün milletlerarası örgütlerin kişiliği, devletlerin kişiliği gibi genel ve bir örnek hukuki nitelik arz etmezler; bazı milletlerarası örgütler birçok hukuki işlemi yapabilir iken diğer bazıları, kısıtlı kişiliklerinin bir sonucu olarak her işlemi yapamayabilirler. Bu durum milletlerarası örgütlerin kişiliğinin fonksiyonel bir kişilik olduğu sonucuna varılmasına neden olmuştur⁷. Genel olarak milletlerarası örgütlerin hukuki kişiliği kabul edilmekle birlikte⁸, belli bir milletlerarası örgütün milletlerarası hukuk kişiliğine sahip olup olmadığına objektif ölçütlerinin tespitinin yapılması gerekir. Dolayısıyla kapsayıcı bir tanımın ortaya koyulması *-omnis definitio in iure periculosa est* prensibini akılda tutarak- öncelikle sayıları birkaç yüzü aşmış olan farklı özelliklere sahip milletlerarası örgütlerin incelenmesini gerektirmektedir.

Milletlerarası örgütler, yapıları, yetkileri, işlevleri, hukuki statüleri, üyelerinin sayısı ve üyeliğin türü açısından farklılıklar gösterebilir.

Milletlerarası örgütlerin yapıları, AB ve Dünya Ticaret Örgütü örneklerinde olduğu gibi ayrıntılı ve karmaşık olabileceği gibi, NATO veya Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİÖ)'nde olduğu gibi basit olabilir. AB yapısı içinde hangi kurumun milletlerarası ilişkileri yürüten temsil yeteneğine sahip bir organ olduğunun, yapılacak bir hukuki kişilik tanımı içindeki ölçütlere göre tespiti oldukça zor iken, basit mimarileri nedeniyle NATO ve KEİÖ gibi örgütler için söz konusu tanımın kapsamı açısından bir zorluk yoktur.

Milletlerarası örgütlerin üyelerinden ayrı olarak sahip olduğu yetkiler açısından da büyük farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Örneğin, AB'yi devlete yaklaşan ulusüstü bir varlık haline getiren ve çok sayıda alanı kapsayan bir yetkiler kataloğu söz konusu iken, bazı devletlerin birlikte hareket etmek

⁶ Hüseyin Pazarıcı, *Milletlerarası Hukuk*, II. Kitap, 8. Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, 2005, s. 3.

⁷ Pazarıcı, s. 3; Brownlie, s. 648, 654.

⁸ Pazarıcı, s. 112; Nigel D. White, *The Law of International Organisations*, Manchester University Press, 2005, s. 1-2, 9-12; H.G. Schermers & N. M. Blokker, *International Institutional Law*, 4. Bası, The Hague: Martinus Nijhoff, 2003, 1114-1115.

için oluşturduğu ve bu devletlerden ayrı olarak yetki kullanması mümkün olmayan örgütler de vardır: Şangay İşbirliği Örgütü (Shanghai Cooperation Organization) örneğinde olduğu gibi. Bu nedenle hangi milletlerarası örgütün hukuki kişiliğe sahip olduğunu ortaya koymak için yapılacak tanımda üyelere bağımsız yetki kullanabilme özelliği de katkı sağlayıcı bir unsurdur.

Milletlerarası örgütlerin *işlevleri* de hem nicelik hem nitelik açısından büyük farklılıklar göstermektedir. Birleşmiş Milletlerin (BM) işlevleri hem sayıca çok ve hem de tüm dünya için önemli işlevlerdir; öte yandan Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada arasında 1925 yılında bir antlaşma ile kurulan Milletlerarası Sınır Komisyonu'nun (International Boundary Commission) tek görevi sınırı gözetmek ve sınır boyunca kontrolsüz büyüyen bitkileri temizlemektir.

Milletlerarası örgütlerin *hukuki statüleri* ve statülerinin belirlenmesi de kişiliklerinin tespitinde önem taşır. Hemen hemen tüm milletlerarası örgütler bir milletlerarası antlaşma ile kurulmaktadır; ancak bunlardan bazılarının hukuki statüleri kurucu antlaşmalarının tarafı olan bir devletin iç hukukuna tabi kılınmıştır. Bu tür örgütler milletlerarası literatürde yaygın olarak *intergovernmental corporations of private law*⁹ şeklinde isimlendirilmektedir¹⁰. Statüleri bir devletin iç hukukuna bağlı olan bu örgütlerin bir örneği 14 devlet tarafından oluşturulan EUROFIMA'dır. Bu örgütün amacı Avrupa'da demiryolları ekipmanlarının antlaşmaya taraf devletler tarafından birlikte fonlanmasıdır. EUROFIMA İsviçre şirketler hukukuna tabi bir hükümetler arası örgüt olarak kurulmuştu. Bu örnekte de görüldüğü gibi, milletlerarası örgütlerin kişiliği tabi oldukları statü ile de ilgilidir.

Nihayet milletlerarası örgütler *üyelerinin sayısı ve üyelik tipine* göre de çeşitlenmektedir. BM gibi 191 üyeye, AB gibi 27 üyeye sahip milletlerarası örgütler olduğu gibi, 2 üyesi olan Basel-Mulhouse Airport gibi milletlerarası

⁹ Bolesaw A. **Boczek**, *International Law*, Scarecrow Pres, Inc., 2005, s. 71.

¹⁰ Yapılan taramada Türkçe milletlerarası hukuk literatüründe terim olarak bir karşılık bulunamamıştır. Bizim önerdiğimiz karşılık ise 'Hükümetlerarası Ticari Ortaklık'tır. Bu kapsamda verilebilecek bir örnek de Nabucco International Company olabilir. Ortaklık yapısı ve daha fazla bilgi için bkz.

http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/en/company_main/shareholders_link, Erişim: 15 Ağustos 2011; Bu tür örgütler için ayrıca bkz. **Schermers & blokker**, s. 37-39.

örgütler de vardır. Ayrıca bazı milletlerarası örgütlerin kurucuları veya üyeleri arasında sadece devletler yer almamaktadır; örneğin Afrika Kalkınma Fonu'nun üyeleri arasında devletler yer alabileceği gibi, bir başka milletlerarası örgüt olan Afrika Kalkınma Bankası gibi örgütler de yer alabilmektedir. Dolayısıyla milletlerarası hukuk anlamında genel bir kişilik tanımında, milletlerarası örgütlerin sadece devletler tarafından mı kurulacağı veya sadece devletlerin mi üye olarak kabul edileceği de rol oynamaktadır.

2. Milletlerarası Örgütlerin Milletlerarası Hukuk Kişiliği

Bir veya birden fazla devlet ya da örgüt tarafından ortak amaçlarla bir milletlerarası antlaşma temelinde kurulan örgütlerin milletlerarası örgüt olarak tanımlanması mümkün ise de¹¹, özellikleri birbirinden farklı yüzlerce milletlerarası örgütün var olmasına paralel olarak, hukuki kişiliğin tanımında kuramsal açıdan birden fazla görüş ortaya çıkmıştır. Öte yandan milletlerarası örgütlerin kişiliğinin tespitinde milletlerarası mahkemelerin kararları da uygulamayı yansıttığı için önemli bir faktördür.

a. Kuram

Devletin *ipso facto* sahip olduğu kişiliğe karşı, öğretisi, milletlerarası örgütlerin ancak *ipso iure* sahip olabileceği kişiliğe ilişkin dört görüş etrafında toplanmıştır.

i) İrade kuramı: Bu görüşün savunucularına göre, üye devletlerinin örgütün bir kişiliğe sahip olduğunu açıkça ortaya koyması şartı ile bir milletlerarası örgüt milletlerarası hukuk kişiliğine sahip olur. Milletlerarası örgütün kişiliğe sahip olmasına ilişkin bu irade, örgütün kurucu antlaşmasındaki bir hüküm ile iradenin ortaya koyulması şeklinde gerçekleşir¹².

ii) Objektif kişilik kuramı: Önde gelen temsilcisi *Seyersted* olan ikinci görüş ise objektif kişilik kuramı adı ile anılmaktadır¹³. Bu kuramda üye

¹¹ Schermers & Blokker, s. 29 vd.

¹² Schermers & Blokker, s. 987-988; Brownlie, s. 648; Nanet Neuwahl, "Legal Personality of the EU -International and Institutional Aspects", V. Kronenberger (ed), *The EU and International Legal Order. Discord or Harmony?*, Asser Press, 2001 içinde, s. 3-6.

¹³ Finn seyersted, "Objective Personality of Intergovernmental Organisations", *Nordisk Tidsskrift for International Ret*, Cilt 34, 1964, s. 1; Finn Seyersted, "The Legal Nature

devletlerin iradesinin yanında başka unsurlara yer verilmektedir. Milletlerarası örgütün, ancak devletlerin iradesinden ayrılabilir bir iradeyi ortaya koyabilecek bir organın varlığı halinde bir kişiliğe sahip olabileceği ileri sürülmektedir. Bu organın varlığının milletlerarası hukuka dayandırılması nedeniyle, üye devletlerin örgütün milletlerarası hukuk kişiliği konusundaki iradesi tali bir unsur olarak görülmektedir.

iii) Örtülü kişilik kuramı: Bu görüş bir mantıksal zorunluluğa vurgu yapar. Bir örgütün milletlerarası seviyede faaliyette bulunabilmesi için milletlerarası hukuka göre kişiliğe sahip olması gerektiği kabulüne dayanmaktadır. Dolayısıyla, tabi olduğu statüsü gereğince milletlerarası seviyede tasarruflarda bulunmasına izin verilen örgütün, bunu yapabilmesi ancak - açıkça olmasa da- milletlerarası hukuk açısından kişiliğe sahip olduğunun kabulü ile mümkün olabilecektir¹⁴.

iv) Varsayılan kişilik kuramı: İrade kuramının bir türevi ve örtülü kişilik kuramının bir başka tezahürü olarak sınıflandırılabilir bu kurama göre, bir milletlerarası örgüt kurma iradesinin varlığı ve örgüte belirli bazı yetkiler verilmesi, söz konusu örgütün milletlerarası hukuk kişiliği olduğunun varsayılmasını gerektirmektedir¹⁵.

b. Milletlerarası Adalet Divanı Kararları

Milletlerarası örgütlerin kişiliğinin ölçütlerini genel bir biçimde, doğrudan doğruya ve tartışmaya yer bırakmayacak şekilde ortaya koyan bir mahkeme kararı, *kanımızca*, yoktur. Milletlerarası Adalet Divanı'nın (Divan), BM ve Dünya Sağlık Örgütünün (DSÖ) kimi iddiaları ileri sürüp süremeyeceği veya bu örgütlerin amaçlarının onların milletlerarası planda hangi işlevleri gerçekleştirebilecekleri ile ilgili bizim de aşağıda inceleyeceğimiz

of International Organisations", *Nordisk Tidsskrift for International Ret*, Cilt 51, 1982, s. 205; **Brownlie**, s. 651-655.

¹⁴ **Schermers & Blokker**, s. 987-990; **White**, s. 27-28.

¹⁵ Jan **Klabbers**, " 'Presumptive Personality': The EU in International Law", Martin **Koskeniemi** (ed), *International Law Aspects of the EU*, Kluwer Law International, 1998 içinde, s. 231; Giorgio **Gaja**, "First Report on Responsibility of International Organisations", *UN Doc A/CN. 4/532*, 26 March 2003, paragraf 15-20. Yazar, bir milletlerarası örgütün ona tanınan yetkilere göre işlevlerini yerine getirebilmesinin ve eylem ve işlemlerinden sorumlu olabilmesinin ancak örgütün bir milletlerarası kişiliği olması önkoşuluna bağlı olduğunu belirtmektedir.

kararları olmakla birlikte, tek başına bu kararlar veya onların analizi, diğer tüm milletlerarası örgütler için de genel bir kişilik tanımı yapılmasını sağlayacak tüm ölçütlerin elde edilmesini sağlamamaktadır. Ancak söz konusu kararlar yol gösterici niteliktedir.

Divan, bir BM görevlisinin görevi sırasında meydana gelen zararların karşılanmasına ilişkin danışma görüşünde BM'nin milletlerarası hukuk kişiliği ile ilgili saptamalarda bulunmuştur¹⁶. Danışma görüşünde Divana, BM görevlilerinin görevlerini yerine getirirken maruz kaldıkları haksız fiillere karşı, BM'nin milletlerarası hukuk çerçevesinde bu fiilden dolayı Devlete karşı bir iddia ileri sürme ehliyetinin olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Divan, soruya cevap verebilmek için, BM Şart'ının hükümlerini dikkate almak gerektiğini ancak Şart'ta herhangi bir hüküm olmadığından, BM'nin karakteristik özelliklerini Şart'ı esas alarak değerlendirmek gerektiğini belirtmiştir.

Divan, her hukuk düzeninin öznelerinin sahip olduğu hakların kapsamının ve doğasının, o hukuk düzeninin gereklerine göre farklı olabileceği, BM Şartı'nda belirlenen ilke ve amaçların gerçekleştirilmesi çerçevesinde BM'nin de bir milletlerarası kişiliğe sahip olduğu tespitini yapmıştır. Divan, BM'nin belli görevlerle donatılmış kurumlara sahip olmasını, bu kurumların ya da personelinin görevlerini yerine getirirken üye devletlerde ayrıcalık ve dokunulmazlıkları olduğunu ve BM'nin üyeleri ile antlaşma akdedebilmesini bu tespite dayanak olarak göstermiştir¹⁷. Divan, BM'nin, ancak geniş kapsamlı bir milletlerarası kişiliği olması ve milletlerarası alanda tasarrufta bulunacak ehliyetinin bulunması halinde, oluşturulan kurumsal mimarinin ve bu kurumsal mimari ile sahip olduğu hakların ve işlevlerin bir anlamı olacağını belirtmiştir. BM'yi kuran devletlerin iradelerinin gerçekleştirilmesi, yani BM'nin kendisinden istenen fonksiyonları ve yükümlülüklerini yerine getirmesi için BM gereken yetkilerle donatılmıştır; dolayısıyla milletlerarası kişiliğe sahiptir¹⁸. Üye devletler beraberinde görevler ve yükümlülükler içeren belli işlevleri BM'ye tevdi ederek, BM'yi bu işlevlerin etkili olarak yerine getirilmesi için gereken yetkilerle donatmıştır¹⁹. Divan ayrıca, millet-

¹⁶ ICJ, *Reparation for Injuries*, Danışma Görüşü, ICJ Reports, [1949] 174.

¹⁷ ICJ Reports, [1949] 178.

¹⁸ ICJ Reports, [1949] 179.

¹⁹ ICJ Reports, [1949] 179.

lerarası toplumun çoğunluğunu temsil eden 50 devletin²⁰, BM'nin objektif milletlerarası kişiliğini ortaya koyduğunu, böylece bu kişiliğin sadece onu tanıyanlara değil tüm devletlere karşı milletlerarası hukuk çerçevesinde bir iddia ileri sürebileceği çıkarımını yapmıştır²¹.

Uygulamaya ve yukarıda incelenen kuramsal görüşlere, milletlerarası hukuk kişiliğinin genel bir çerçevesinin çizilmesinde yönlendirici katkılar yapan olan *Reparation for Injuries* davasını da inceledikten sonra, milletlerarası örgütlerin hukuki kişiliğinin tartışmasız olan unsurlarını ortaya koyabiliriz. Böylece, bir milletlerarası örgütün milletlerarası hukuk çerçevesinde kişiliğe sahip olmasının koşulları şu şekilde tespit edilebilir:

- Kurucu devletlerin iradelerinden bağımsız, sürekli ve belirlenen amaçları gerçekleştirmeye yönelik bir iradeye ve bu iradeyi milletlerarası topluma yansıtacak kurumlara sahip olma.
- Çoğunlukla bir milletlerarası antlaşma olan bir belgede düzenlenen haklara sahip olabilme ve yükümlülükleri üstlenebilme.
- Söz konusu bu hakları kullanabilme ve yükümlülükleri üstlenebilme kabiliyetine karşılık gelen yetkileri milletlerarası ölçekte kullanabilme

Bununla birlikte milletlerarası örgütlerin amaçları ve bu amaçları gerçekleştirmek için tanınan yetkilerin, milletlerarası hukuk çerçevesinde onlara her türlü tasarrufu gerçekleştirecek bir hukuki kişilik sağlayıp sağlamayacağı konusu önem taşımaktadır. Divan'ın *Reparation for Injuries* davasında BM'nin işlevlerini yerine getirebilmesi için yetkilerle donatıldığını²² belirtmesinden, BM'nin (ya da başka bir milletlerarası örgütün) sahip olduğu hukuki kişiliğe dayanarak, bir devlet gibi, mümkün olan tüm tasarrufları gerçekleştirebileceği sonucuna varılmamalıdır.

²⁰ Şu an 192 devlet. <http://www.un.org/en/members/growth.shtml>, Erişim: 15 Ağustos 2011.

²¹ ICJ Reports, [1949] 184-185. **Brownlie**, s. 649.

²² ICJ Reports, [1949] 179. Ayrıca bkz. Elihu **Lauterpacht**, "The Development of the Law of International Organizations by the Decisions of International Tribunals", *RdC* 152, 1976, s. 377. Yazar, bazı milletlerarası mahkemelerin kararlarını zikrederek, milletlerarası örgütlerin kişiliğinin söz konusu olduğu davalarda, örgütün sahip olduğu yetkiler ve bunları kullanma kapasitesinin hukuki kişilik üzerinde etkili olduğunu irdelemiştir.

Nitekim başka bir kararında Divan, bir milletlerarası örgütün hukuki kişiliğe sahip olmasının onun her türlü hukuki tasarrufu gerçekleştirebileceği anlamına gelmediğini belirtmiştir²³. Bu davada Divan, DSÖ'ye kurucu antlaşmasında bazı yetkiler tanınmış olmasının, onu tüm yetkilere sahip bir milletlerarası hukuk kişisi yapmayacağını, dolayısıyla Örgütün Divan'dan görüş isteme açısından ehliyete sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır²⁴. Bu anlamda ancak şöyle bir genelleştirme yapılabilir: Bir milletlerarası örgütün hukuki kişiliği, onun milletlerarası ölçekte yetki kullanıp kullanmadığına bağlıdır. Bununla birlikte yetkilerin çerçevesi, her bir milletlerarası örgütün hangi tasarrufları yapabileceği veya yapamayacağını, özellikle de antlaşmalara taraf olma açısından da, ne tür antlaşmaları akdedebileceğini belirlemektedir.

Sonuç olarak, milletlerarası örgütlerin hukuki kişiliğini tespit eden ölçütler mevcuttur ve bu ölçütler uygulanarak bir örgütün hukuki kişiliğe sahip olup olmadığı ortaya koyulabilir. Bununla birlikte, kişilik testinin önemli bir unsuru olan verilen yetkileri milletlerarası ölçekte kullanabilme ölçütünün, Divan'ın da DSÖ kararında belirttiği gibi, kişiliğin varlığını tespit eden bir ölçüt olmaktan öteye işlevi vardır. O da milletlerarası hukuka uygun kişiliğe sahip bir örgütün bu kişilikle gerçekleştireceği tasarrufların çerçevesini belirlemektir. Bu ise, kişiliğin ölçütleri gibi genelleştirilemez; ancak her bir milletlerarası örgüt özelinde yapılacak analizden sonra tespit edilebilir.

Bu tespitler ışığında varılan sonuçlar, izleyen bölümde, hukuki kişiliğini ortaya koymak ve bir ölçüde de olsa bu kişiliğin çerçevesini çizmek için AB'ye uygulanacaktır.

²³ ICJ, *Legality of the Use by a State of Nuclear Weapons in Armed Conflict*, Danışma Görüşü, ICJ Reports, [1996] 66.

²⁴ ICJ Reports, [1996] 66, parag. 25, 32. Divan, DSÖ'nün kurucu antlaşmasında Divan'dan dava konusu ile ilgili görüş isteme yetkisinin olmadığına karar vermiştir. Bu kararın geniş bir değerlendirmesi için bkz. Elif **Uzun**, 'Milletlerarası Adalet Divanının Nükleer Silahların Tehdidi veya Kullanılmasının Meşruiyeti ile İlgili 1996 tarihli İstisari Mütalâasına İnsancıl Hukuk Açısından Bir Bakış', *AÜEHFD*, Cilt 7, Sayı 3-4, 2003, s.557.

III. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN HUKUKİ KİŞİLİĞİ²⁵

A. AVRUPA BİRLİĞİ

Kuşkusuz AB bir milletlerarası örgüt olarak kurulmuştur²⁶. Ancak kurucu antlaşması olan ABA'nın yürürlüğe girmesinden bu yana²⁷, AB'nin hukuki bir kişiliğe sahip olup olmadığı tartışılmaktadır. 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren LA'nın "Birlik hukuki kişiliğe sahiptir" hükmünü içeren 47. maddesi, AB'nin bir milletlerarası hukuk kişisi olarak hareket edebileceğine ilişkin önemli bir adım sayılabilir²⁸. Bununla Birlikte, AB'nin milletlerarası ilişkilerin önemli bir parçasını oluşturan güvenlik, savunma politikası ve ortak dış politika gibi konularda yoğun olarak tek taraflı, karşılıklı veya çok taraflı işlemler gerçekleştirmesi ABA'dan itibaren AB'nin bir milletlerarası hukuk kişiliğine sahip olup olmadığı konusunda kuşklar yaratmıştır. LA'nın 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmesiyle bir yandan hem sayı hem de nitelik olarak artan faaliyetler, öte yandan antlaşmalara taraf olma açısından LA'da yapılan düzenlemeler nedeniyle tartışma farklı bir niteliğe bürünmüştür.

B. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN MİLLETLERARASI HUKUK KİŞİLİĞİ

AB'nin hukuki kişiliğini incelerken, yukarıda ortaya koyulan ölçütlerin ilk ikisi, yani 'kurucu devletlerden ayrı bir iradeyi yansıtan organlar' ve

²⁵ Bu çalışmada AT doğrudan doğruya incelenmemektedir. Bunun sebebi yalnızca Lizbon antlaşması ile AT'nin ortadan kalkması değildir. Her ne kadar AB onun halefi ise de AT artık milletlerarası hukuk alanında bulunmamaktadır. Asıl neden AT için kuruluşun başlayarak bir hukuki kişilik tartışmasının yapılmaması ve AT'nin hukuki kişiliğinin, öğretisi, mahkemeler ve AT'nin milletlerarası alanda hukuki ilişki içinde olduğu muhataplarınca esash bir sorun olarak görülmemesidir. Avrupa Adalet Divanı (AAD) da AT'nin hukuki kişiliğe sahip olduğunu belirtmiştir, bkz. Case C-327/91 *France v. Commission*, [1994] ECR I-3674. 'Topluluk [ATA]'nın 210. maddesine göre, bir devlet ya da bir milletlerarası örgüt ile kendini bağlayacak olan antlaşmalar akdedebilecek hukuki kişiliğe sahiptir'. Paragraf 24-25. Ayrıca bkz. Hüseyin **Pazarıcı**, *Uluslararası Hukuk Açısından Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun Yaptığı Antlaşmalar*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No 418, 1978, s. 19-25 [Pazarıcı 1978].

²⁶ **Schermers & Blokker**, s. 991; Jan **Klabbers**, *An Introduction to International Institutional Law*, 2002, s.18-40 ve 43-57.

²⁷ *Treaty on the European Union*, 29 July 1992, OJ C 191.

²⁸ *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and Treaty establishing the European Community*, 13 December 2007, OJ C 306.

‘kurucu devletlerin iradesinden etkilenmeksizin haklara sahip olabilmek ve yükümlülük altına girebilmek’ üzerinde durulmayacaktır. AB’nin süreklilik arz eden amaçları gerçekleştirmek için oluşturulmuş, Üye Devletler’den ayrı bir iradeyi temsil eden Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Bakanlar Konseyi, Avrupa Konseyi ve Avrupa Adalet Divanı’ndan (AAD) oluşan yerleşmiş kurumları olduğu, tartışılmayan bir olgudur²⁹. Yine aynı şekilde AB müstakilen haklara sahip olabilmekte ve yükümlülük altına girebilmektedir³⁰. Dolayısıyla inceleme, hakları kullanabilme ve yükümlülükleri yerine getirebilmede yetkilerin milletlerarası ölçekte kullanılabilmesi ölçütü çerçevesinde yapılacaktır.

Milletlerarası hukuk kişiliğinin özellikle söz konusu ölçüt bakımından tespiti kuşkusuz bir milletlerarası örgütün kurucu belgeleri vasıtası ile olacaktır. Nitekim kişiliğin yukarıda belirtilen ölçütlerinden de, en doğru olanın antlaşmalar üzerinden gitmek olduğu ortaya çıkar. Ancak antlaşmaların analizi biri objektif diğeri AB’nin öznel durumundan kaynaklanan iki unsuru dikkate almayı gerektirmektedir. İlk olarak, *Reparation for Injuries* göstermiştir ki, hukuki kişilik antlaşmalarda açıkça belirtilmemiş olabilir; bununla birlikte örtülü olarak da antlaşmalarda yer alabilir³¹. İkinci olarak, ABA ve onu değiştiren sonraki antlaşmaların analizinin yanında, AB’nin milletlerarası ilişkilerde gerçekleştirdiği tasarruflar da antlaşmalarda örtülü bir hukuki kişiliğin var olup olmadığının ortaya koyulmasında dikkate alınması gereken diğer önemli unsurdur.

1. Avrupa Birliği’ni Kuran Avrupa Birliği Antlaşması ile Lizbon Antlaşması Arasındaki Dönem

AB’yi kuran ABA milletlerarası hukuki kişiliğe karşılık gelebilecek açık bir madde içermez. ABA’yı değiştiren sonraki antlaşmalar yani,

²⁹ Case 6/64 *Flaminio Costa v. ENEL* [1964] ECR 593; Dominic LASOC, *Law and Institutions of the EU*, Butterworths, 1994; Anne-Marie Slaughter, Alec Stone Sweet & Joseph H. H. Weiler (Ed.), *The European Courts and National Courts - Doctrine and Jurisprudence*, Hart Publishing, 1998.

³⁰ Ramses A. Wessel, “Revisiting the International Legal Status of the EU”, *European Foreign Affairs Review*, 2000, No 5. s. 512-526; ABA m. 11-16 (*Consolidated Version of the Treaty of European Union*, 24.12.2002, OJ 235).

³¹ Niels Blokker, “International Organisations and Their Members”, *International Organisations Law Review*, No 1, 2004, s. 156.

Amsterdam ve Nice Antlaşmaları da böyle bir madde getirmemiştir. Hem ABA hem de Amsterdam antlaşmasının hazırlık çalışmalarında AB'nin hukuki kişiliğine ilişkin açık bir hükmün olması yönünde bir çoğunluk var ise de, taslak metinlerde böyle bir hükme yer verilmesine rağmen muhtemelen konsensus sağlanamadığından hüküm nihai metinlerden çıkartılmıştır³². Dolayısıyla söz konusu antlaşmalarda, hukuki kişiliğin zımnen/örtülü olarak AB'ye tanındığını ortaya koyabilecek milletlerarası ölçekte yetki kullanımına olanak veren hükümler olup olmadığının üzerinde durulması gerekir³³. Bu hükümler ABA'dan Nice Antlaşmasına kadar değişime uğrayarak AB'nin hukuki kişiliği üzerinde tedricen etkili olmuşlardır.

a. Amaçlar ve İşlevler

AB'nin antlaşmalarda düzenlenen amaç ve işlevlerinden yola çıkarak milletlerarası ölçekte yetki kullanımının ortaya koyulması ve böylece hukuki kişiliğin zımnen var olduğunun ileri sürülmesi öğretide tartışılmıştır. Bazı yazarlar ileri sürdükleri argümanlarla AB'nin bu şekilde bir hukuki kişiliğe sahip olmasına karşı çıkmışlardır. Hukuki kişiliğe ilişkin kuramlardan irade kuramı ve objektif kişilik kuramına dayandırılan bu itirazlar iki başlık altında toplanabilir.

Bazı yazarlar itirazlarını antlaşmaların hazırlık çalışmalarında Üye Devletlerin hukuki kişiliği ele aldığı ve antlaşmaların onaylanan metinlerinde yer almaması yönünde karar verdiklerine dayandırmaktadır³⁴. Bu anlamda Almanya, Hollanda, Belçika, Luksemburg ve İtalya önemli gerekçelerle AB'nin milletlerarası hukuki kişiliğe sahip olmasına karşı olduklarını belirtmişlerdir. Bu gerekçelerin merkezinde, aşağıda ele aldığımız dış

³² Ulrich **Everling**, "Reflection on the Structure of the European Union", *Common Market Law Review*, Cilt 29, 1992, s. 1053-1077; Nanette **Neuwahl**, "A Partner with a Troubled Personality: EU Treaty Making in Matters of CFSP and JHA after Amsterdam", *European Foreign Affairs Review*, Cilt 3, 1998, s. 177-196 [**Neuwahl** 1998].

³³ Peter **Bekker**, *Legal Position of Intergovernmental Organisations: A Functional Necessity Analysis of Their Legal Status and Immunities*, Martin Nijhoff Publishers, 1994, 55-57.

³⁴ **Everling**, s. 1057-1060; M. R. **Eaton**, "Common Foreign and Security Policy", D. O'Keefe and P. Twomey, eds., *Legal Issues of the Maastricht Treaty*, Wiley Chancery Law, 1994 içinde, s. 215-226; D. M. **Curtin**, "The Constitutional Structure of the Union: A Europe of Bits and Pieces", *Common Market Law Review*, Cilt 30, 1993, s. 27.

politika ve güvenlik alanında kurucu antlaşmalar tarafından AB'ye yüklenen işlevler vasıtasıyla, Topluluğun 'bütünleşme hukuku' mekanizmalarına dayanan yetkilerinin AB tarafından 'hükümetlerarası' yöntemlerin kullanıldığı mekanizmalara taşınacağından duyulan kaygılar vardır³⁵. Hadisenin anlaşılması açısından biraz daha ayrıntıya yer verilmelidir.

Avrupa Topluluğu, özellikle antlaşma akdetme yolu ile dış ilişkilerin yürütülmesinde kullanılacak karar mekanizmaları açısından AB mekanizmalarına göre avantajlara sahiptir. AB karar alma mekanizmalarına nazaran, Topluluk, dış ilişkilerde bir antlaşma akdedeceği zaman karar alma mekanizmalarında kurumlar oy çokluğu ile karar alabiliyordu; hâlbuki AB karar alma mekanizmaları oy birliğine göre işliyordu. Yukarıda belirtilen Üye Devletler, dış politika ve güvenlik konularında işlevsel kılınan AB'nin, bir de hukuki kişiliğe sahip olması ile farklı mekanizma ve araçlara sahip olan Topluluğun yetkilerine müdahale edip, bunları 'hükümetlerarası' mekanizmaların benimsendiği AB karar alma mekanizmalarına transfer edebileceği kaygısını taşıyorlardı. Gerçekten, böylelikle Üye Devletlerin iradesine karşılık gelmeyen sonuçlar oluşabilirdi. Topluluk yetkilerinden bazıları AB tarafından karar almanın daha zor olduğu mekanizmalara konu edilebilirdi.

Üye Devletler'in Topluluk faaliyetlerinin bu şekilde sekteye uğramasını istememelerine dayanan AB'nin milletlerarası hukuk kişiliğine sahip olması yönündeki itirazları normal karşılanabilir. Oysaki LA'ya kadar antlaşmalar açık bir milletlerarası hukuki kişilik düzenlemesi içermemesine rağmen, uygulama kaygı duyulan yönde olmamış, bilakis aksi yönde olmuştur. AB aslında AT'nin yetki alanına *da* giren milletlerarası taahhütlere angaje olup, böylelikle dolaylı olarak bazı konularda bu taahhütlerin gereğini yapmak için daha esnek karar alma mekanizmalarına sahip olan Topluluğu harekete geçmeye mecbur bırakmıştır. Ortak güvenlik politikası ile sermayenin serbest dolaşımının kısıtlanmasına ilişkin ABA ve ATA hükümlerinin beraber uygulanmasında ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kararlarını AB hukuk düzeni içerisine taşıyan tasarrufların çıkartılmasında tam da bunun örneği yaşanmıştır³⁶.

Dolayısıyla bu itirazlar yerinde değildir.

³⁵ **Neuwahl** 1998, s. 185 vd.

³⁶ Yıldırım **Sak**, "Birleşmiş Milletler Anti Terör Yaptırımlarının Temel Hak ve Özgürlüklere Aykırılığı ve Bireylerin Korunması: Milletlerarası Hukuk ve AB Hukuku", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt 29, 2009, s. 165-209.

Diğer itiraz ise AB'nin uygulamada hukuki kişiliğini destekleyecek tasarruflarda bulunmadığıdır. Bazı yazarlar, 2000'li yılların başlarına kadar, AB'nin hemen hiçbir milletlerarası antlaşmaya taraf olmadığını ileri sürmüşlerdir³⁷. Bu konuya detayı ile aşağıdaki alt başlıkta (c) değineceğiz. Şimdilik şu kadarını belirtelim ki, bir yetkinin kullanılmaması o yetkinin olmadığı anlamına gelmez; belli bir zaman dilimi boyunca antlaşma akdedilmemesi antlaşma yapma yetki ve ehliyetinin olmadığını göstermez.

Bu itirazlar ve cevapları belirttikten sonra amaç ve işlevlerin incelenmesine geçilebilir.

ABA'nın 1. bölümü altındaki 2. maddesinin birinci paragrafının ikinci bendinde, AB'nin amaçlarından biri şu şekilde formüle edilmiştir³⁸:

“Madde 17 hükümleri uyarınca özellikle ortak bir savunmayı mümkün kılacak şekilde ortak bir savunma politikasının tedricen tasarlanmasını içeren ortak dış işleri ve güvenlik politikasının gerçekleştirilmesi için milletlerarası alanda varlığını göstermek.”³⁹

Tek başına yeterli olmasa da bu hüküm, Üye Devletler'e değil de doğrudan doğruya AB'ye yöneldiği için, onun tek başına bu amaçları gerçekleştirmesinin istendiği anlaşılmaktadır. Ortak dış işleri ve savunma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi de ancak bir milletlerarası kişilik ile mümkün olabilecektir.

Nitekim 5. bölüm altında detaylı olarak düzenlenen ortak dış işleri ve savunma politikasına ilişkin amaçlar ve işlevler, hukuki kişiliği destekleyecek niteliktedir. Madde 11'in birinci fıkrasının birinci ve ikinci bendinde bu politikanın amaçlarından bazıları şu şekilde düzenlenmiştir:

“- [O]rtak değerlerin, temel çıkarların ve Birliğin bağımsızlığının ve bütünlüğünün Birleşmiş Milletler Şartı'ndaki ilkelere uygun olarak korunması

- Birliğin güvenliğinin her alanda güçlendirilmesi.”⁴⁰

³⁷ Schermers, s. 992; Blokker, s. 157-164; Marice Cremona, “External Relations and External Competence: Emergence of an Integrated Policy”, Craig & De Burca (eds), *European Union Law: An Evolutionary Perspective*, OUP, 1999 içinde, s. 137-175.

³⁸ Antlaşmaların madde metinlerinin çevirileri yazar tarafından yapılmıştır.

³⁹ *Consolidated Version of the Treaty of European Union*, 24.12.2002, OJ 235, ABA m.2.

⁴⁰ *Consolidated Version of the Treaty of European Union*, 24.12.2002, OJ 235, ABA m. 11.

Üye Devletlerin “bağımsızlık” kelimesini seçerek AB’nin, ilgili başlığın ortak dış işleri ve güvenlik politikası olmasından hareketle, milletlerarası seviyede ve diğer milletlerarası hukuk kişileri ile kurucu devletlerden ayrı ve otonom bir işlevi olmasını kastettikleri anlaşılmaktadır. İkinci bentte de güvenliğin geliştirilmesi amaç olarak AB’ye atfedilmiştir. Bu hükümden de Üye Devletlerin, kendi güvenlik faaliyetleri ile AB’nin bu alanda gerçekleştirmesini istedikleri faaliyetleri ayırdıkları ve AB’ye milletlerarası seviyede tasarrufta bulunmasını gerektirecek bir kişilik sağlamak istedikleri anlamı çıkmaktadır. Maddenin 2. fıkrasında, Üye Devletlerin AB’nin ortak dış işleri ve güvenlik politikası faaliyetlerini destekleyeceklerini belirtilmeleri de bu anlamı güçlendirmektedir.

ABA’da, öte yandan, AB’nin zikredilen bu amaçları milletlerarası seviyede tek başına gerçekleştirilmesinin göstergesi sadece bu maddeler değildir. AB ilgili amaçları kurumları vasıtası ile ‘ortak stratejiler, ortak eylemler ve ortak tutumlar’ çerçevesinde tanımlanan tasarruflarla gerçekleştirilecektir⁴¹.

ABA’nın Nice antlaşması ile değişikliğe uğramadan önceki metninde var olan ve AB’nin hukuki kişiliğini dolaylı olarak ortaya koyan başka bir hükümde, AB’nin milletlerarası hukuki kişiliğe sahip olan diğer bir örgütle ilişkisi düzenlenmiştir⁴². Buna göre AB’ye, Batı Avrupa Birliği ile savunma konularında işbirliği görevi verilmiştir⁴³. Böyle bir faaliyette bulunma yetkisi ancak bir milletlerarası kişiliğe sahip olarak gerçekleştirilebilir; zira hukuki ilişkinin diğer tarafı bu kişiliğe sahip bir milletlerarası örgüttür.

Nihayet tüm bu amaçları gerçekleştirirken AB’yi milletlerarası düzeyde temsil eden bir Başkanlık ihdas edilmiştir⁴⁴. Kurumsallaşmanın milletlerarası hukuki kişiliğin tespitinde bir ölçüt olduğunu daha önce tespit etmiş, ancak bu çalışmada bu ölçüt üzerinde durulmayacağını belirtmiştik. Ancak AB’nin bir Başkanlık vasıtası ile zikredilen amaçları gerçekleştirmek için temsil edileceğinin düzenlenmesi, ayrı ve müşahhas olarak değinilmesi gereken bir

⁴¹ *Consolidated Version of the Treaty of European Union*, 24.12.2002, OJ 235, ABA m. 12.

⁴² Kamuran **Reçber**, “Batı Avrupa Birliği’nin Milletlerarası Hukuk Kişiliği”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, No 57/1, 2002, s. 89.

⁴³ *Consolidated Version of the Treaty of European Union*, 10.11.1997, OJ 340, ABA m. 17.

⁴⁴ *Consolidated Version of the Treaty of European Union*, 24.12.2002, OJ 235, ABA m. 18.

noktadır. Zira böyle bir temsil, AB'nin amaçlarına ulaşmak için milletlerarası ölçekte yetki kullanılmasını sağlayan bir hukuki kişiliğe sahip olduğunun diğer somut bir göstergesidir. Milletlerarası hukuki ilişkilerde, temsilin tarafların kurucu belgelerinde yer alması, yükümlülüklerin üstlenilmesi kabiliyetinin⁴⁵, dolayısıyla da kişiliğin var olduğunun gösterilmesi açısından önemli bir dayanak noktasıdır,

b. Antlaşma Akdetme Yetkisi

Antlaşmalar milletlerarası örgütlerin ilişkilerini yürütebilmelerinde en önemli araçtır. Yukarıda yapılan incelemede tespit edildiği gibi⁴⁶, bir milletlerarası örgütün hukuki kişiliğinin açık ya da örtülü olarak var olup olmadığının tespitinin ona verilen yetkiler yönünden incelenmesi, evleviyetle antlaşmalara taraf olup olamayacağı meselesini içermelidir. AB'nin antlaşma akdetme yetkisi onun kurucu antlaşması olan ABA'da yoktur. Altı yıl sonra Amsterdam Antlaşması ile yapılan değişiklik ile bu yetkinin tanınması, AB'nin giderek dış politika ve güvenlik konularında milletlerarası ilişkilerde tek bir varlık olarak yer almayı hedeflemesinin *prima facie* kanıtı olarak görülebilir.

AB'ye milletlerarası antlaşmalara taraf olma imkânı veren Amsterdam Antlaşması ile değişik ABA'nın 24. maddesi, 1 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe gire Nice Antlaşması ile bir kez daha değiştirilerek aşağıdaki son halini almıştır⁴⁷:

“1. Bir veya daha fazla sayıda devlet veya milletlerarası örgütle bu başlığın uygulanması ile ilgili olarak antlaşma akdedilmesi gerektiğinde, Konsey, gerektiğinde Komisyon tarafından desteklenen [Avrupa Birliği] Başkanlığını antlaşmanın akdedilmesi için yetkilendirir.

2. Konsey, antlaşmanın oybirliği nisabı gereken iç tasarrufların çıkarılmasını gerektirecek bir konuyu içermesi halinde oybirliği ile karar alır.

3. Antlaşma bir ortak eylem ya da tutumun uygulamaya koyulmasını amaçlıyorsa, Konsey Madde 23(2)'deki usul uyarınca ağırlıklı oy çoğunluğu nisabı ile karar alır.

⁴⁵ Schermers, s. 1004-1010.

⁴⁶ II.B.2.

⁴⁷ Consolidated Version of the Treaty of European Union, 24.12.2002, OJ 235, ABA m. 24.

4. Bu maddenin hükümleri Başlık VI' da düzenlenen konulara da uygulanır. Konsey, antlaşmanın ağırlıklı oy çokluğu nisabı gereken bir iç tasarruf ya da önlem çıkartılmasını gerektirecek bir konuyu içermesi halinde, Madde 34(3)'deki usul uyarınca ağırlıklı oy çoğunluğu nisabı ile karar alır.

5. Bir Üye Devletin Konsey'deki temsilcisi hakkında karar alınan antlaşmanın kendi iç hukukunun anayasal gereklerini yerine getirmesi gerektiğini ileri sürmesi halinde, bu antlaşma o Üye Devlet için bağlayıcı olmaz; Konsey'in [aynı pozisyonda olan] diğer üyeleri antlaşmanın [kendileri için] geçici olarak uygulanması konusunda anlaşabilirler.

6. Bu maddeye göre akdedilen antlaşmalar Birliğin kurumlarını bağlar.”

ATA'da Topluluğa milletlerarası ilişkilerin aktif olarak yürütülmesi maksadıyla *ratione materiae* ile sınırlı antlaşma akdetme yetkisi verilmesine paralel bir şekilde⁴⁸, ABA'yı değiştiren Amsterdam Antlaşması ile genel bir antlaşma yapma yetkisi açık olarak AB'ye de tanınmıştır. Yetkinin AB için kapsam belirtilmek sureti ile değil de, genel nitelikli bir antlaşma akdetme yetkisi olarak tanınması bu çalışmada incelenen konu açısından bir ehemmiyet taşımamaktadır. Zira ATA'da sınırlayıcı bir yolun tercih edilmesinin nedeni Topluluk faaliyetlerinin çok sayıda olması ve kurucuların Topluluğa bütün bu faaliyet alanlarını kapsayacak şekilde antlaşma akdetme yetkisi vermek istememeleridir. Oysaki ABA'da AB için zaten amaçlanan iki faaliyet alanı vardır: ortak dış işleri ve güvenlik politikası ve adalet ve içişleri politikası. İlgili hüküm de aşağıda görüleceği gibi bu iki amacın da gerçekleştirilmesine yönelik olarak düzenlenmiştir.

Söz konusu alanlarda AB'ye verilen antlaşma akdetme yetkisi örtülü olarak onun bir hukuki kişiliğe sahip olduğunun en önemli dayanağıdır. Bununla birlikte öğretinin bir kısmı maddenin 5. fıkrası nedeniyle, AB'nin hukuki kişiliğinin bu maddeye dayandırılmayacağını iddia etmektedir⁴⁹. Maddenin bütünü bu iddialarla birlikte incelenecektir.

⁴⁸ *Consolidated Version of the Treaty Establishing the European Community*, 24.12.2002, OJ 235, ATA m. 133, 281, 300, 310.

⁴⁹ **Cremona**, 137-175; J. De **Zwaan**, “Community Dimensions of the Second Pillar”, **Heukels, Blokker & Brus**, *The European Union after Amsterdam: A Legal Analysis*, Kluwer Law International, 1998 içinde, s. 182.

Bazı yazarlara göre, Konsey bu fıkraya göre Üye Devletler adına hareket etmektedir⁵⁰. Bu görüşe katılmak aşağıda belirtilen nedenlerle mümkün değildir.

İlk olarak belirtilmelidir ki, bu madde ile bir antlaşmanın akdedilmesi için tek şartın, Konsey’de böyle bir antlaşmaya taraf olunabileceğinin kararlaştırılması ve Başkanlığın gereken işlemleri gerçekleştirilmesi için yetkilendirilmesi olduğu açıkça düzenlenmiştir. Üye Devletler’in ya da onları temsilen bir kaçının veyahut da başka bir AB kurumunun herhangi başka bir mekanizma çerçevesinde bir katılımı yoktur. Antlaşma AB’yi temsilen Başkanlık tarafından sonuçlandırılır.

İkincisi, 5. fıkradaki düzenleme yanlış yorumlanmaktadır. Konsey üyelerinin, *Üye Devlet’in ya da Üye Devletler’in bir antlaşma akdedilirken ancak kendi iç hukuk düzenlerinin de onayının alınması ile antlaşma akdedilmiş olur* manasına gelecek bir müdahaleleri mümkünmüş gibi düşünülmemekte, buradan da, o halde antlaşma tek başına AB tarafından akdedilemez sonucuna varılmaktadır. Halbuki hükümden bu mana çıkartılamaz. AB’nin bu madde çerçevesinde akdetmek istediği antlaşmalar ile ilgili Üye Devletlerin iki farklı pozisyonu olabilir.

İlk ihtimalde, Üye Devletler bu antlaşmalara zaten taraftır; bu durumda AB 24. madde ile kendi adına bu antlaşmayı akdetmektedir. 5. fıkranın burada bir rol oynaması mümkün değildir; Üye Devletler’in zaten oldukları antlaşmayı tekrar onay usulüne tabi tutmalarının makul hiç bir sebebi olamaz.

İkinci olarak Üye Devletler’den bazıları AB’nin akdedeceği antlaşmaya taraf değildir ve belki bir süre daha da taraf olmak istememektedir. İşte bu durumda AB’nin antlaşmayı yapıp yapamayacağı ile hiçbir şekilde ilgili olmaksızın, devletlere Konsey’deki oylama sırasında bir imkân sağlanmaktadır. Buna göre, bu Üye Devletler üçüncü taraflara karşı bahis konusu olan antlaşma dolayısıyla bir akit taraf haline gelmeyeceklerdir.

Öte yandan, 24. maddenin bir sonucu da bu son grup Üye Devletler’in antlaşmaya taraf olmasalar bile, AB antlaşmaya taraf olduğu için, bir AB hukuku kaynağı haline gelen antlaşmayla dolaylı olarak bağlı olacaklarıdır⁵¹.

⁵⁰ Cremona, s. 137-175.

⁵¹ Gerhard Hafner, “Amsterdam Treaty and Treaty Making Power of the European Union: Some Critical Comments”, Gerhard Hafner, Gerhard Loibl, Alfred Rest et al. (eds),

Bu durumun yaratacağı milletlerarası ihtilafların sıkıntısını yaşamamak içindir ki 5. fıkranın son cümlesindeki ‘geçici uygulama’ imkanı getirilmiştir. Sonuç olarak, 5. fıkranın fonksiyonu AB’nin antlaşmaya taraf olup olmaması ile ilgili değil, AB ile Üye Devletler’in bir milletlerarası antlaşma tahtında aralarındaki ilişkiyi AB hukukuna göre düzenlemeleri ile ilgilidir.

Son olarak yukarıda incelenen 11. maddenin ortak dış işleri ve güvenlik politikasında AB’ye gerçekleştirmesi gereken işlevler yüklenmesi karşısında, Konsey’in, AB’nin değil de Üye Devletler’in adına antlaşma akdedebileceği iddiası, 11. maddenin hükümlerinin manasızlaşmasına yol açar⁵². Böyle bir çıkarım, 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi’nin, ‘bir antlaşma ya da onun herhangi bir hükmü, antlaşmanın bütünü içinde ve *konu ve amacına* göre tabi ve doğal manasına uygun olarak yorumlanır’ şeklindeki 31. maddesi ile de bağdaşmaz.

c. Uygulama

AB’nin milletlerarası antlaşmalara taraf olma açısından yaygın bir uygulaması da vardır. *Wessel* AB’nin çeşitli devlet veya milletlerarası örgütlerle 110’dan fazla antlaşma akdettiğini belirtmektedir⁵³. AB’nin yaptığı milletlerarası antlaşmalar, yukarıdaki amaç ve işlevlerden de anlaşılabilir gibi, konusu dış ilişkiler ve güvenlik veya adalette işbirliği ve iç güvenlik olan antlaşmalardır⁵⁴. Antlaşmalar daha yoğun olarak, güvenlik alanındaki

Liber Amicorum Professor Seidl-Hohenveldern - in Honour of his 80th Birthday, Kluwer Law International, 1998 içinde, s. 272-274; Grainne De Burca & Paul Craig, *EU Law*, OUP, 2003.

⁵² 24. maddenin 4. fıkrası altıncı bölümde düzenlenen adalet ve içişlerine ilişkin amaçların gerçekleştirilmesi için de milletlerarası antlaşmalara taraf olma olanağı verdiği için aynı sakınca burada da doğmaktadır.

⁵³ Ramses A. **Wessel**, “Cross - pillar Mixity: Combining Competences in the Conclusion of EU International Agreements”, Christophe Hillion and Panos Koutrakos (eds), *Mixed Agreements Revisited*, Hart Publishing, 2010 içinde, s. 30-55.

⁵⁴ Bu konuda daha detaylı inceleme için bkz. Marice **Cremona**, “The Union as a Global Actor: Roles, Models and Identity”, *Common Market Law Review*, Cilt 41, 2008, s. 553-573; Aurel **Sari**, “Status of Forces and Status of Mission Agreements under the ESDP: The EU’s Evolving Practice”, *The European Journal of International Law*, Cilt 19/1, 2008, s. 67-100; Martin **Trybus** & Nigel **White**, *European Security Law*, OUP, 2007.

barışı koruma antlaşmaları⁵⁵ ve AB'nin dünyanın her yerine yayılmış bulunan temsilcilikleri ve bu temsilciliklerin ayrıcalıklarını düzenleyen antlaşmalar şeklinde kabaca iki grupta toplanabilir⁵⁶.

Bunlardan bir kısmı Balkanlar'daki kriz sırasında Bosna Hersek, Makedonya ve Kosova'da AB tarafında yürütülen barışı koruma görevlerini konu alan antlaşmalardır. Örneğin, 4 Ekim 2002 tarihinde Bosna Hersek ile imzalanan 'The EU Police Mission in Bosnia and Herzegovina' bunlardan biridir. Antlaşma 30 Eylül 2002 tarihinde Konsey'in 24. maddeye göre aldığı bir karar ile onaylanmıştır⁵⁷. Bir diğer örnek Şili ile AB arasında yapılan antlaşmadır. Bu antlaşma ile Şili'nin bu operasyona katılımını amaçlanmış ve Şili devleti AB'nin Bosna Hersek'de gerçekleştirilen AB barışı koruma görevine katkı sağlayacağını taahhüt etmiştir⁵⁸.

Öte yandan AB ile milletlerarası örgütler arasında da antlaşmalar akdedilmiştir. Bunlardan en önemlisi AB ile NATO arasında yapılan barışı koruma operasyonlarının ortaklaşa yürütülmesini sağlayacak hükümler içeren 'Agreement on Security' antlaşmasıdır⁵⁹. Bu antlaşmada NATO ve AB, antlaşmanın hukuki kişiliğe sahip taraflarıdır; herhangi başka bir devletin taraf olarak katılımı söz konusu değildir. AB'nin diğer milletlerarası örgütlerle yaptığı başka birçok antlaşma mevcuttur. AB ile 'International Criminal Court' arasında akdedilen milletlerarası suçların takibinde karşılıklı işbirliğini konu alan antlaşma bunlara bir diğer örnektir⁶⁰.

AB dünyanın birçok devletinde ve ayrıca milletlerarası örgütler nezdinde temsilciliklerini ve bu temsilciliklerinin ayrıcalıklarını düzenleyen antlaşmalar da yapmaktadır⁶¹.

⁵⁵ Nicholas **Tsagourias**, "EU Peacekeeping Operations: Legal and Theoretical Issues", Martin **Trybus** & Nigel **White**, *European Security Law*, OUP, 2007 içinde, s. 102-134.

⁵⁶ Marten **Zwanenburg**, *Accountability of Peace Support Operations*, Martinus Nijhoff Publishers, 2005.

⁵⁷ *OJL 293/2*, 29 October 2002.

⁵⁸ *OJL 252/10* 28 July 2004.

⁵⁹ *OJL 80/36* 27 July 2003.

⁶⁰ *OJL 115* 28 April 2006.

⁶¹ Niels M. **Blokker** & Henry G. **Schermers**, "Mission Impossible? On the Immunities of Staff Members of International Organizations on Mission", supra dipnot 51, Gerhard Hafner, Gerhard Loibl, Alfred Rest et al. (eds) içinde, s. 37-54. Ayrıca bkz. http://eeas.europa.eu/delegations/index_en.htm. Erişim: 14 Ağustos 2011.

Antlaşmalarda düzenlenen amaç ve işlevlerinden, ABA'nın 24. maddesine göre kullandığı antlaşma akdetme yetkisinden ve nihayet söz konusu amaç ve işlevlere ve antlaşma akdetme yetkisine dayanan ve yukarıda bazı örnekleri verilen yoğun antlaşma uygulamasından, kurucu antlaşmada açıkça düzenlenmiş olmamakla birlikte ama örtülü olarak AB'nin milletlerarası hukuk kişiliği olduğu sonucuna varılabilir. Bununla birlikte yukarıda belirtildiği gibi bir milletlerarası örgütün hukuki kişiliği ona, devletin hukuki kişiliğinin devlete sağladığı her türlü tasarrufu gerçekleştirme imkanını vermez⁶². Bu meseleye çalışmanın çerçevesi içinde kalarak aşağıda değinilmeye çalışılacaktır.

2. Lizbon Antlaşması ile Açıklığa Kavuşturulan AB'nin Hukuki Kişiliği ve Ötesi

LA, AB kurucu antlaşmalarını esaslı bir şekilde değiştirmiştir. AT'nin varlığına son vererek, önceden tümüyle AT'nin dayanak belgesi olan ATA'yı birçok değişikliklerle Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma (ABIA) adı ile yeniden düzenlemiştir. Amsterdam ve Nice antlaşmaları ile değişikliğe uğrayan ABA da ismi aynı kalmakla birlikte önemli değişikliklere uğramıştır.

Yeni ABA antlaşmasının 'Birlik Avrupa Topluluğunun yerini alır ve onun halefidir'⁶³ şeklinde formüle edilen 1. maddesinin son cümlesi uzun yıllar süren AT-AB ikiliği, bu iki varlıktan hangisinin milletlerarası hukuki kişiliğe sahip olduğu ve dahası hangisinin milletlerarası alanda temsil kabiliyetinin olduğuna ilişkin tartışmayı noktalamıştır. Yine ABA hukuki kişiliği ayrı bir madde altında düzenleyerek, açık olarak AB'nin bir milletlerarası hukuk kişisi olduğunu ilan etmiştir: 'Birlik hukuki kişiliğe sahiptir'⁶⁴. Bu kişiliği güçlendiren bir unsur olarak, ortak dış işleri ve güvenlik politikası alanında milletlerarası alanda gerçekleştirilecek tasarruflarda, AB'nin hukuki kişiliğinin muhataplarınca daha görünür kılan bir yüksek temsilcilik (High Representative) ihdas edilmiştir⁶⁵.

⁶² II.B.2.b.

⁶³ *Consolidated Version of the Treaty on European Union*, 30.3.2010, OJ L 83/13, m.1.

⁶⁴ *Consolidated Version of the Treaty on European Union*, 30.3.2010, OJ L 83/13, m. 47

⁶⁵ *Consolidated Version of the Treaty on European Union*, 30.3.2010, OJ L 83/13, m. 27.

Divan'ın DSÖ kararında belirttiği gibi, bir milletlerarası örgütün hukuki kişiliğe sahip olması her türlü tasarrufu gerçekleştirebileceği anlamına gelmez. Ayrıca AAD'nin de, Lizbon antlaşması ile AB'nin sahip olduğu hukuki kişiliğin çerçevesi hakkında yol gösterecek kararları vardır. AAD, Topluluk ATA'da açıkça düzenlenen bir hukuki kişiliğe sahip iken bile, onun hangi tasarrufları gerçekleştirebileceğini ve hangi antlaşmalara taraf olabileceğini kararlarında irdemiştir. AAD'nin, ATA'da milletlerarası antlaşma akdedilebileceği açıkça düzenlenen konuların dışında da -bazı koşullarla- Topluğa antlaşma akdetme yetkisi tanıdığından hareketle⁶⁶, Lizbon antlaşmasındaki antlaşmalara taraf olmaya ilişkin ana hükümler, AB'nin bugünkü hukuki kişiliği ile gerçekleştirebileceği tasarrufların neler olabileceği konusunda bir perspektif verebilir.

Yeni ABA eski metinde 24. maddenin yerine geçen bir madde ile Birliğin ortak dış işleri ve güvenlik alanında bir veya daha fazla devlet ya da milletlerarası örgütle antlaşma akdedebileceğini hüküm altına almıştır⁶⁷.

LA'nın AB'nin milletlerarası münasebetlerde taraf olabileceği konuları, ATA'nın önceki hukuki düzeninden esaslı bir şekilde farklılaştırdığı bölümler ise, önemli değişiklikler içererek ATA'nın yerini alan ABİA'da düzenlenmiştir. ABİA'nın 5. bölümüne karşılık gelen bu konular, AB'nin ortak dış ilişkiler ve güvenlik politikası dışında kalan diğer dış ilişkilerini düzenlemektedir⁶⁸. Milletlerarası antlaşmaları düzenleyen madde şöyledir⁶⁹:

“Antlaşmaların gerektirmesi halinde ya da Antlaşmaların Birlik politikaları dahilindeki amaçlarından birini gerçekleştirmek için bir antlaşma akdetmek gerektiğinde ya da böyle bir antlaşmanın yapılması hukuken bağlayıcı bir Birlik tasarrufunda öngörüldüğünde veyahut da böyle bir antlaşmanın yapılması ortak kurallara tesir edecek ya da onların kapsamını değiştirecekse, Birlik bir ya da daha fazla devlet veya milletlerarası örgütle söz konusu antlaşmayı akdedebilir.”

⁶⁶ Case 22/70, *Commission v. Council*, [1971] ECR 263. Ayrıca bkz. **Pazarıcı** 1978, s. 34-57.

⁶⁷ *Consolidated Version of the Treaty on European Union*, 30.3.2010, OJ L 83/13, m. 37.

⁶⁸ *Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union*, 30.3.2010, OJ 83/144. Part V. Bu bölüm, yedi başlık ve üç alt başlıktan oluşmaktadır.

⁶⁹ *Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union*, 30.3.2010, OJ 83/144, ABİA m.216.

Maddenin kapsamı çok geniştir ve tespitinin yapılacağı yer bu çalışma değildir. Bu geniş kapsam ABA'da açıkça düzenlenen hukuki kişiliğin varlığını destekler niteliktedir. Maddenin kapsamının AAD kararları ile belirleneceği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte denilebilir ki, bu madde ve tabii ki ABA'nın 37. maddesi vasıtası ile gerçekleştirilecek antlaşmalar, AB'nin hukuki kişiliğinin çerçevesini belirleyecektir. AB'nin hukuki kişiliğinin sınırları bu hükümler çerçevesinde değerlendirilecektir.

IV. SONUÇ

Hukuki kişilik meselesinde en hassas konu, kişiliğe sahip kılınanın (B), bir süre sonra onu bu kişiliğe sahip kılan ya da kılanlarla (A, B, C...) yer değiştirmesi, ya da daha doğru bir deyişle, onların yerini almasıdır. Halbuki bu çoğunlukla (A, B, C tarafından) istenmeyen bir sonuçtur. Milletlerarası ilişkiler ve milletlerarası hukuk söz konusu olduğunda, bu yer değiştirme devletler için kabus bir senaryodur. Bu nedenle milletlerarası örgütlerin milletlerarası hukuk kişiliği, ölçütleri ve çerçevesi önemli bir meseledir.

Kişiliğin 'hakları kullanabilme ve yükümlülükleri üstlenebilme kabiliyetine karşılık gelen yetkileri milletlerarası ölçekte kullanabilme' ölçütü bu bakımdan hassas bir ölçüttür. *Eşik* bir kavramdır. Milletlerarası örgütler bu eşiği aştıklarında, hukuki kişiliklerinin çerçevesini sürekli geliştirmek eğilimindedir.

Uzun zamandır tartışılan AB'nin milletlerarası hukuk kişiliği var mıdır yok mudur tartışması LA'nın yürürlüğe girmesi ile sona ermiştir. Aslında yukarıda göstermeye çalışılmıştır ki, LA'nın yürürlüğe girmesinden önceki dönemde de AB bir hukuki kişiliğe sahipti. Zira ABA'nın Birliğe atfettiği amaçlar ve işlemler başka türlü izah edilemez. Bu amaç ve işlevlerin gerçekleştirilmesinin bir aracı olarak da aynı antlaşmada Birliğe antlaşmalara taraf olma imkanı verilmiştir. AB de ilgili alanlarda oldukça yoğun bir uygulama içinde olmuştur. Dolayısıyla varsayılan kişilik kuramı, Divan'ın kararları ve AAD'nin AT zamanında bu kuramı destekleyen içtihadı AB'nin milletlerarası hukuk kişiliğini açıklamaktadır⁷⁰.

⁷⁰ Jan Klabbbers, supra dipnot 15, Martin Koskenniemi (ed), *International Law Aspects of the EU* içinde, s. 231; supra dipnot 16 ve 23, ICJ kararları; supra dipnot 66, AAD kararı.

AB'nin Lizbon sonrası açık bir kişiliği içeren statüsü, milletlerarası hukuki kişiliğinin çerçevesinin tespiti için, yargı kararları vasıtası ile somut olaylar üzerinden, kişiliğin ve antlaşmalara taraf olma yetkisinin yorumlanmasını gerektirecektir. Bu demek değildir ki, AB'nin kişiliği belirsizdir; zira yukarıda gösterilmiştir ki Lizbon öncesi dönemde dahi, AB bir milletlerarası hukuk kişisi olarak birçok tasarrufta bulunmuştur. Ancak kişilik açısından eşik bir kavram olan milletlerarası alanda yetki kullanabilme ölçütü geliştirilemeyeceğinden, AB'nin hangi tasarrufları gerçekleştirebileceğinin, hangilerini gerçekleştiremeyeceğinin belirlenmesinde tek başına hukuki kişilik belirleyici olamaz. Divanın DSÖ kararı da bunu doğrulamaktadır.

Üye Devletler'in hukuki kişilik meselesinde bir kabus senaryosu ile karşı karşıya kalmamasının teminatı ancak -ve ironik olarak- AAD olabilir. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, Üye Devletler'in, böyle bir senaryoya AAD'nin engel olacağı beklentisi pek de makul değildir. Bilakis, AAD'nin AB'nin milletlerarası antlaşmalara taraf olmasını değerlendiren muhtemel içtihadında, AB'nin hukuki kişiliği ve gerçekleştireceği tasarruflar konusunda amaçsal ve geliştirici bir yorum yapacağı beklenmelidir. AAD'nin AT'nin milletlerarası tasarrufları konusundaki kararları bunun kanıtıdır⁷¹. ABİA'nın 216. maddesinin metni ve amaçların yeniden biçimlendirilen yapısı buna müsaittir.

⁷¹ Case 22/70, *Commission v. Council*, [1971] ECR 263. Bu kararlar hakkında daha fazla bilgi için bkz. Piet **Eeckhout**, *EU External Relations Law*, OUP, 2011; Yıldray **Sak**, *The Competence Issue between EU and Member States-Legal Theory Approach*, Lambert Publishing, 2011.